

5.4.2016

Dnro 16/090/2016

Kriminaalipoliittinen osasto
Oikeusministeriö

Viite; Lausuntopyyntö 19.2.2016 (Dnro OM 1/61/2014)

Oikeusministeriön Kriminaalipoliittinen osasto on pyytänyt Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen lausuntoa mietinnöstä tutkintavankeuden vaihtoehtoihin ja järjestämiseen liittyen.

Aluekeskus on varannut Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella tutkintavankiloina toimivien vankiloiden johtajille tilaisuuden toimittaa kannanottonsa aluekeskuksen lausunnon yhteyteen liitettäväksi.

Vaasan vankilan kannanotto

Vaasan vankilan johtajan mukaan tutkinta-arestista vastaaminen tulisi osoittaa vankilan tehtäväksi yhdyskuntaseuraamustoimiston sijaan, koska kyseessä on turvaamistoimenpide samalla kun tutkinta-arestiin määrätty saattaa usein olla vankilassa päätöksen antamisen hetkellä. Tällöin myös vapaudesta vastannut henkilö ilmoittautuisi vankilalla tutkinta-arestin suorittamisen aloituksen yhteydessä.

Mietintö jättää avoimeksi kysymyksen siitä, miten nopeasti tutkinta-arestin toimeenpano on tarkoitus aloittaa Rikosseuraamuslaitoksen toimesta. Edelleen on epäselvää etsintäkuuluttaako Rikosseuraamuslaitos ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyöneen tutkinta-arestiin määrätyn henkilön ja tuleeko hänestä vankilaan toimittamisen yhteydessä tutkintavanki ilman erillistä tuomioistuimen päätöstä.

Myös menettely kokonaisuutena velvollisuuksien rikkomisen yhteydessä jää epäselväksi. Mietinnössä on maininnat Rikosseuraamuslaitoksen tekemäksi tarkoitetusta selvityksestä ja tuomitun kuulemisesta. Kysymykset päätösvallasta sekä esimerkiksi etsintäkuulutuksen tekemisestä tilanteessa, jossa tuomittua ei tavoiteta, jäävät kuitenkin vaille sääntelyä. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös, että lainvoimaiseksi tullut tuomio saadaan tässä yhteydessä laittaa täytäntöön. Muotoilu ”saadaan” jättää mahdollisuuden sille, että rangaistus olisi joissakin tilanteissa mahdollista jättää täytäntöönpanematta välittömästi siten, että ennen täytäntöönpanon aloitusta yhdyskuntaseuraamustoimiston toimesta laadittaisiinkin rangaistusajan suunnitelma ja annettaisiin määräys vankilassa ilmoittautumisen ajankohdasta.

Tutkinta-arestiin määrätyn tulee pitää yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen kyseisen viranomaistahon määrämällä tavalla. Yksilöimättä kuitenkin vielä jää, mikä taho lopulta käytännössä määrittelee yhteydenpidon tavat.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto

Tutkintavankeudelle vaihtoehtoisten, vähemmän yksilön vapautta rajoittavien ja vastaajan normaalissa elinpiirissä toimeenpantavien turvaamistoimenpiteiden käyttöön otto nähdään tärkeänä uudistuksena. Pakkokeinolakiin lisätyt yksittäiset säännökset vaikuttaa muodostavan suhteellisen selkeän kokonaisuuden.

Vaikka vankiloiden henkilökunta tekee paikallista yhteistyötä rikosten tutkinnasta vastaavien tutkinnanjohtajien kanssa, tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyviä erityisiä kysymyksiä ei ole tähän asti koordinoitu, seurattu tai kehitetty keskitetysti siihen osallistuvien viranomaistahojen välillä eikä Rikosseuraamuslaitoksen sisällä. Nyt ehdotetun tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon käyttöön otto edellyttää merkittävää viranomaisyhteistyön tiivistämistä ja tehostamista eri toimijoiden välillä sekä muiden seuraamusten tapaan keskitettyä ohjausta ja seurantaa Rikosseuraamuslaitoksen sisällä.

Mietinnössä tutkintavankeuden vaihtoehtoisille turvaamistoimenpiteille esitetyt nimet ovat hieman harhaanjohtavia, koska tutkinta-arestin kohdalla rikoksen tutkinta on käytännössä jo päättynyt samalla kun tehdostetun matkustuskiellon sisältö kohdistuu tosiasiallisesti asunnossa pysymisen velvoitteeseen.

Puitesopimuksessa tarkoitetulla valvontamääräysmenettelyllä pyritään vähentämään tilanteita, joissa henkilö vangitaan, koska hänellä ei ole asuinpaikkaa rikosasiaa käsittelevän valtion alueella. Tähän liittyvä hienoinen ristiriita sisältyy myös nyt ehdotettuihin turvaamistoimenpiteisiin Suomessa asuvien vastaajien kohdalla, koska henkilö tulee vangituksi, mikäli hänellä ei ole käytössään asuntoa tai asumiseen soveltuvaa paikkaa. Asuntoa edellytetään myös muissa varsinaisissa seuraamuksissa, mutta niiden osalta tuomitun on mahdollista saada tukea Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalta valvontarangaistusta tai valvottua koevapautta valmisteltaessa.

Tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin arvioidaan vähentävän tutkintavankien määrää valtakunnallisesti keskimäärin 10-15 henkilöllä päivittäin, jolloin esityksen vaikutukset ovat jäämässä verrattain vähäisiksi suhteessa vankilassa keskimäärin päivittäin olevien tutkintavankien määrään (619 hlöä). Uudistuksen lähtökohtien ja sillä tavoiteltavien hyötyjen vuoksi tulevaisuudessa tulisi kartoittaa mahdollisuuksia tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon käytön lisäämiselle ja laajentamiselle edelleen suhteessa nyt suunniteltuun.

Mietintö sisältää havainnollistavaa tilastotietoa vangitsemisen ja tutkintavankeuden kestosta sekä tutkintavankien pääsyytteistä, iästä jne. Yksityiskohtaisemmat tiedot esityksen nimenomaisen kohderyhmän tutkintavankeuden keskimääräisestä kestosta, kertalaisuudesta, pääsyytteistä yms. merkittävistä olosuhteista jäävät kuitenkin epäselviksi.

Niin ikään tutkinta-arestia ehdotetaan vangitsemisen vaihtoehdoksi ilman erityisiä kannanottoja liittyen pakkokeinolain 2 luvun 12 a §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa asetettuihin vangitsemisen perusteisiin. Tällöin kysymys suunnitellusta kohderyhmästä linkittyy myös kysymykseen, tuleeko esitys lisäämään lyhytaikaisvankien määrää. Sinällään esityksen lähtökohtana oleva pitkäaikaisen vankeuden haittojen vähentäminen on tavoiteltava päämäärä. Yksi merkittävistä tämän hetkisistä Rikosseuraamuslaitoksen painopisteistä liittyy kuitenkin juurikin lyhytaikaisille vangeille järjestettävien toimintojen kehittämiseen. Lisäksi epäselväksi jää, kuinka usein turvaamistoimenpiteen kohteena ollut henkilö ehtii suorittaa myöhemmin lainvoiman saaneen vankeusrangaistuksen kokonaisuudessaan tutkinta-arestin aikana hovioikeuden käsittelyyn kuluneesta ajasta ja tuomiosta tehtävien vähennysten johdosta. Tällä puolestaan on ainakin välillistä merkitystä myös kaikille seuraamuksille asetettuun rikoksettomuuteen tähtäävään tavoitteeseen nähden.

Tutkinta-arestiin sisältyvät valvontatapaamiset edellyttävät Rikosseuraamuslaitoksessa erityistä suunnittelua, koska sen toimeenpanossa yhdistyvät ainakin jossakin määrin lähestyvän vankeusrangaistuksen sisältämä vaikuttavuustavoite suhteessa syyttömyysolettamaan sekä tutkinta-arestin luonteeseen turvaamistoimenpiteenä. Tutkintavankien rangaistusajan suunnitelmien valmistelu ja rikoksettomuuteen tähtääviin toimintoihin osallistuminen on tälläkin hetkellä heidän pyynnöstään mahdollista. Toisaalta valvontatapaamisten järjestämiseen on arvioitu kuluvan valtakunnallisesti vain yksi henkilötyövuosi, mikä puolestaan viittaa siihen, ettei tapaamisilla juuri ole suunniteltu olevan erityisiä rikoksettomuutta tukevia sisältöjä.

Pakkokeinolakiin esitetyn 12 a §:n 4 momentin mukaan ratkaisu tuomitun tutkinta-arestista on voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa. Säännös ja mietintö jättävät kokonaisuudessaan avoimeksi menettelyn vankeusrangaistuksen suorittamisen aloitukseen liittyen. Epäselväksi jää noudatetaanko siinä vankeuslain 2 luvun säännöksiä ja viimeisimmän lakiuudistuksen jälkeen Rikosseuraamuslaitoksessa muodostuneita käytäntöjä. Tällöin tutkinta-arestin päättymisen ja vankilassa ilmoittautumisen välille saattaa muodostua viikkojen, jopa kuukausien mittainen ajanjakso.

Rikosseuraamuslaitoksessa on viime aikoina määritelty seuraamusten kokonaisuutta asiakkaan prosessin näkökulmasta, jossa samalle henkilölle tuomittu useampi rangaistus tai erilainen seuraamus muodostavat kuntoutusjatkumon. Tutkinta-aresti vaikuttaa tutkintavankeuden tavoin jäävän hieman irralliseksi kokonaisuudeksi suhteessa tähän vaikka viime kädessä kyse saattaa olla eri aikoina erilaisten täytäntöönpanojen kohteena olevasta yhdestä ja samasta henkilöstä.

Rikosseuraamuslaitos on aikaisemmin tehnyt kriminaalipoliittiselle osastolle esityksen siitä, että lainsäädäntö mahdollistaisi tutkintavankivanhemman ja lapsen sijoittamisen Vanajan vankilan perheosastolle. Tässä yhteydessä viitataan kyseisen esityksen perusteluihin. Huomionarvoista asiassa myös on, että nyt lausuttavana olevan esityksen lähtökohtien ja Rikosseuraamuslaitoksen strategisten tavoitteiden näkökulmasta saattaisi joissakin tilanteissa olla tarkoituksenmukaista sijoittaa

hovi oikeuden tuomiota odottava ja tutkinta-arestin määräyksiä rikkonut vanhempi lapsensa kanssa avolaitosolosuhteisiin suljettuun vankilaan toimittamisen sijaan. Lisäksi tutkintavankeuslain muutos helpottaisi tältä osin Rikosseuraamuslaitoksen tilannetta kahden erillisen perheosaston ylläpitämisessä.

Vankeuslakiin ei esitetä tutkintavankeuslakiin ehdotettuja muutoksia suhteessa läsnäololle muussa viranomaisessa asetettuun enimmäisaikaan, mikä vaikuttaa hieman ristiriitaiselta, mikäli muutosta tutkintavankien kohdalla perusteellaan poliisin säilytystilojen soveltumattomuudella henkilöiden pidempiaikaiselle säilyttämiselle.

Rikosseuraamusalueilla on viime aikoina kartoitettu vankiloiden kuulustelutiloja ja niiden varustuksesta sekä käytöstä ollaan laatimassa valtakunnallista ohjeistusta yhteistyössä Poliisihallituksen kanssa.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue
aluejohtaja

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue
lakimies

Kirsti Kuivajärvi

Anni Karnaranta